

17.6.2021

SUPO 378/01.04.01.02

Sisäministeriö/
Poliisiosasto

Viite VN/6248/2021

SUOJELUPOLIISIN LAUSUNTO: POLIISIN HENKILÖTIETOLAINSÄÄDÄNNÖN TOIMEENPANON SEURANTA JA ARVIONTI

Sisäministeriön poliisiosasto on pyytänyt Suojelupoliisilta lausuntoa 1.6.2019 voimaantulleen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2018, jäljempänä poliisin henkilötietolaki) toimivuudesta.

Taustalla on, että eduskunta edellytti poliisin henkilötietolain uudistusta koskevassa vastauksessaan (EV 318/2018 vp), että hallitus seuraa ja arvioi uuden poliisin henkilötietolainsäädännön toimeenpanoa kiinnittäen huomiota muun ohella uuden käyttötarkoituserusteisen sääntelyn toimivuuteen, henkilötietojen suojan toteutumiseen, vaikutuksiin poliisin ja muiden viranomaisten toimintaedellytyksiin sekä henkilötietojen käsittelyn valvontaan, ja laatii siitä seikkaperäisen selvityksen hallintovaliokunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä.

Sisäministeriö on asettanut hankkeen seuraamaan ja arvioimaan poliisin henkilötietolain täytäntöönpanoa. Hankkeessa laaditaan ehdotus asiaa koskevaksi selvitykseksi eduskunnan hallintovaliokunnalle. Selvitys on tarkoitus antaa eduskunnalle samanaikaisesti sisäministeriön kansallisen turvallisuuden yksikön laatiman erillisen Suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan selvityksen kanssa. Suojelupoliisi toimittaa asiassa erillisen lausunnon sisäministeriön kansallisen turvallisuuden yksikölle.

Uuden sääntelyn toimivuus

Poliisin henkilötietolain kokonaisuudistuksen yksi keskeinen rakenteellinen uudistus oli, että Suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely sijoitettiin laissa omaan lukuunsa. Kumotussa laissa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (761/2003) Suojelupoliisin ja muun poliisin toimesta tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä ei ollut rakenteellisesti erotettu lain sisällä. Muutosta perusteltiin muun muassa Suojelupoliisin tiedustelulain myötä muuttuneilla tehtävillä ja organisatorisella asemalla.

Rakenteellinen muutos on osoittautunut käytännössä erittäin onnistuneeksi. Poliisin henkilötietolain 7. lukua sovelletaan ainoastaan Suojelupoliisissa. Luvun perustella ylläpidettävään Suojelupoliisin tietojärjestelmään on käyttöoikeus ainoastaan Suojelupoliisin henkilöstöllä, eikä järjestelmästä ole lainkaan ulospäin suuntautuneita yhteyksiä. Omassa luvussaan Suojelupoliisiin henkilötietojen käsittelyä koskevasta sääntelystä muodostuu selkeä ja

johdonmukainen kokonaisuus, mikä helpottaa merkittävästi lain käytännön soveltamista.

Kokoavasti voidaan todeta, että poliisin henkilötietolaki on osoittautunut Suojelupoliisin näkökulmasta varsin toimivaksi, eikä siinä ole lain soveltamisen aikana käynyt ilmi erityisiä muutostarpeita. Käytännössä käsittelytarkoituksiin perustuvan sääntelyn ja rekisteriperustaisen sääntelyn ero on osoittautunut merkitykseltään vähäiseksi. Edellä todetusti Suojelupoliisille kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan ainoastaan lain 7 lukua, minkä johdosta sillä ei ole esittää erityisiä huomioita muiden lukujen toimivuudesta.

Poliisin oikeudet luovuttaa ja saada henkilötietoja

Polisiin henkilötietolain kokonaisuudistuksessa oikeudet luovuttaa ja saada henkilötietoja tehtävien suorittamiseksi säilyivät pääosin ennallaan. Poliisin henkilötietolakia koskevana rakenteellisena uudistuksena siirryttiin sääntelemään tiedon luovuttamisesta Suojelupoliisin ja muun poliisin välillä. Uudistus tehtiin Suojelupoliisin organisatorisen aseman muuttumisen johdosta, tietojen käsittelyä koskevien vastuiden selkeyttämiseksi. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan poliisin henkilötietolaissa säädetyt oikeudet saada ja luovuttaa tietoja ovat riittävät.

Suojelupoliisi tuo nostaa tässä yhteydessä esiin, että muita viranomaisia koskevissa sektorilainsäädännöissä on kuitenkin säännöksiä, jotka rajoittavat merkittävästi tiedon luovuttamista poliisille. Kansallisen turvallisuuden suojaamiskyvyn ja rikosten estämiskyvyn näkökulmasta erityisen ongelman muodostaa sosiaaliviranomaisten hyvin rajallinen oikeus ja velvollisuus luovuttaa salassa pidettäviä tietoja asiakkaistaan Suojelupoliisille ja muulle poliisille. Suojelupoliisilla tai muulla poliisilla ei esimerkiksi ole oikeutta saada pyynnöstään henkilön osoitetta tai olinpaikkaa koskevaa tietoa siinäkään tapauksessa, että henkilö on välttämätöntä tavoittaa hänen muodostamansa välittömän terroristisen uhan estämiseksi. Suojelupoliisi viittaa tältä osin tiedustelulainsäädäntöä koskevan valtioneuvoston selonteon valmistelua varten antamaansa lausuntoon (SMdrno-2020-980, SUP0192/01.04.02/2021).

Euroopan unioni on viime aikoina antanut useita asetuksia, joilla on perustettu EU-tason tietojärjestelmiä ja johon jäsen valtiot toimittavat kansallisesti kerättyjä tietoja. Tyypillisesti näiden tietojärjestelmien käyttö on mahdollistettu rajoitetusti myös tiettyihin vakaviin rikoksiin ja terrorismirikoksiin. Kansallisten järjestelmien rinnalla näiden tietojärjestelmien ja niiden yhteentoimivuuden voidaan katsoa parantavan lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä. Schengenin tietojärjestelmää (SIS) koskevan asetuksen kansallisen täytäntöönpanohankkeen yhteydessä selvitettiin mahdollisuutta säätää yleisemmin tietojen luovutusoikeudesta kansainvälisiin tietojärjestelmiin. Esityksestä kuitenkin luovuttiin saadun lausuntopalautteen perusteella. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan yleisempi tietojen luovutussääntely kansainvälisiin tietojärjestelmiin on edelleen perusteltu poliisin henkilötietolain kehittämiskohde. Suojelupoliisin katsoo, että tietojen luovuttaminen tiettyjä laissa säädettyjä tarkoituksia varten perustettuihin rekistereihin vähentäisi tulevaisuudessa lainmuutostarpeita ja soveltuisi muutenkin paremmin henkilötietojen käsittelytarkoituksiin perustuvaan sääntelyyn.

Rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskevan sääntelyn toimivuus

Poliisin henkilötietolain 6 luvun 42 §:ssä säädetään tarkastusoikeuden rajoittamisesta poliisin 2 luvun perusteella käsittelemiin tietoihin. Tarkastusoikeutta on rajoitettu esimerkiksi tietoihin, jotka koskevat poliisin taktisia ja teknisiä menetelmiä sekä tietoihin, jotka on saatu poliisilain 5 luvun mukaisia tiedonhankintamenetelmiä käyttäen. 42 §:n 1 momentin soveltuessa rekisteröidyn oikeuksien käyttäminen tapahtuu tietosuojavaltuutetun välityksellä. Tarkastusoikeutta ei ole rajattu vastaavalla tavalla tietojärjestelmään tai sen osaan, kun esimerkiksi kumotun poliisin henkilötietolain 45 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla oli epäiltyjen tietojärjestelmään.

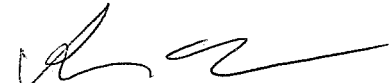
Vaikka edellä mainitun säännöksen perusteella rekisteröidyn tarkastusoikeutta voidaan rajoittaa melko kattavasti rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi käsiteltäviin henkilötietoihin, Suojelupoliisin näkemyksen mukaan muu kuin kategorinen tarkastusoikeuden rajoittaminen soveltuu heikosti ns. tiedustelurekistereihin. On ehdottoman tärkeää, ettei henkilölle paljastu ennen aikaisesti hänen olevan poliisin tiedonhankinnan kohteena. Tämän vuoksi henkilön tarkastusoikeus tulisi olla selkeästi poissuljettu näissä tarkoituksissa käsiteltävien henkilötietojen osalta ja rekisteröidyn oikeuksien käyttämisen tulisi tapahtua ainoastaan tietosuojavaltuutetun välityksellä. Suojelupoliisin kannalta asia saattaa olla merkityksellinen tilanteissa, jossa muun poliisin tietojärjestelmään on tarpeen syöttää Suojelupoliisin kohdehenkilöä koskeva tieto rikostorjuntatarkoituksessa. Lainvalmistelun aikana arvioitiin, että Poliisihallituksen ylläpitämistä tietojärjestelmistä ei ole mahdollista yksilöidä lainsäädännöntasolla sellaista tietojärjestelmää tai sen osaa, johon kategorinen tarkastusoikeuden rajoittaminen olisi luontevaa tehdä, ilman että tarkastusoikeuden rajoittaminen muodostuisi tarpeettoman laajaksi. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan edelleen olisi kuitenkin syytä tutkia, voitaisiinko tarkastusoikeutta rajoittaa laintasolla täsmällisemmin.

Suojelupoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Antti Pelttari

Ylitarkastaja

Antti Wahlroos

Liitteet

-

Jakelu

SM/KTY

Tiedoksi

-